

אור שבעת הימים

שיעורים בספרי אבות החסידות על פרשת השבוע
ודברות קודש
מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

גליון טו | פנימי | פרשת בא תשפ"ד

שיעור בספר
דגל מחנה אפרים
עמ' כג

שיעור בספר
פרי הארץ
עמ' טו

שיעור בספר
מגיד דבריו ליעקב
עמ' יב

שיעור בספר
בעל שם טוב עה"ת
עמ' א

דברות קודש מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א לחמשה עשר בשבט - עמ' כח

שיעור בספר בעל שם טוב עה"ת

פרשת בא

אות א

נקודת חצות עצמה אינה מבוררת האם שייכת לכאן או לכאן

א. ויאמר משה בה אמר ה' בחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים. העיקר אם יבזון מחשבת לבו לשמים, גם כי המעשה זר כמו בנות לזמ' וכו', אך דתקשי מן מעשה פעור שכוונו לשמים (זוהר ח"ג רל"ח א) ונענשו, וצריך לומר שבאמת צריך ישוב רב וגורל אם הוא לה' או לעזאזל וכו', שיתבודד ויעסוק בתורה להיות מתון, ואז כתוב (בראשית א, ג) ויאמר אלהים יהי אור, רצה לומר שיאיר ה' עיניו על ידי אור תורה אם לעשותו או לא, וכמו שכתבתי במקום אחר 'בחצות הלילה' שהספק הוא בחצות, לכאן ולכאן, אז אני יוצא בתוך מצרים' במצר שלו, להאיר עיניו, וכעין זה שמעתי ביאור אם פגע כך מנוול זה משכהו לבית המדרש וכו' (סוכה נ"ב ב):

(בן פורת יוסף דף י"ח ע"ג):

א. ויאמר משה כה אמר ה' כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים. העיקר אם יכוון מחשבת לבו לשמים, גם כי המעשה זר כמו בנות לוט שנתכוונו לשם שמים אע"פ שהיה מעשה פסול וכו', אך דתקשי מן מעשה פעור שכוונו לשמים (זוהר ח"ג רל"ח א) ובכל זאת נענשו, וצריך לומר שיש כאן גבול דק בין הקדושה לטומאה ובאמת צריך ישוב רב ונורא אם הוא לה' או לעזאזל וכו', שיתבודד מכל הפניות והנגיעות ויעסוק בתורה להיות מתון, ואז כתוב (בראשית א, ג) ויאמר אלהים יהי אור, רצה לומר שיאיר ה' עיניו על ידי אור תורה אם לעשותו או לא, וכמו שכתבתי במקום אחר 'כחצות הלילה' שהספק הוא בחצות, היינו שיש חצי לכאן וחצי לכאן, אז אני יוצא בתוך מצרים' במצר שלו, להאיר עיניו, וכעין זה שמעתי ביאור אם פגע כך מנוול זה משכהו לבית המדרש וכו' (פוכה נ"ב ב) ועל ידי כח התורה ידע להבדיל ממנו את כל היצר ולהגיע לביורר האמיתות האם זהו אכן המעשה הרצוי להשי"ת: (בן פורת יוסף דף י"ח ע"ג)⁸

הדיבור הזה הוא מהידושויו של הבעש"ט, שהאדם צריך לסלק את הנגיעות ואז יוכל לידע על פי התורה מה לעשות במקרה הזאת על ידי שיאיר ה' את עיניו ומאחר והוא רוצה להגיע אל האמת שבדבר.

והדבר דומה לחצות לילה, כי החצי הראשון מובדל מהחצי השני על ידי נקודת הצות, אבל נקודת הצות עצמה אינה מבוררת האם שייכת לכאן או לכאן, כי הצות היא האמצע שאינו זמן לעצמו, כי ברגע שנשלם החצי הראשון מתחיל תיכף החצי השני. וצריך לקבל דעת מהתורה מה לעשות באופן זה.

⁸ ובהקדמה כתב וז"ל: עוד יש לפרש בדרך זה, ובזה יבואר מצוה (ויקרא ב, יא) 'כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה'. והוא דשמעתי ממורי בשם הרמב"ן שצוה לבנו, אם יסתפק לך באיזה דבר מצוה איך לעשותו, כשיש בו דרכים לצדד לכאן ולכאן, או שיש לך ספק אם הוא מצוה או לאו ואם יש לעשותו או למנוע ממנו, אז תראה קודם כל לסלק מעסק דבר זה הנאת עצמך או כבודך, ואח"כ תראה לצדד לכאן ולכאן, אז הש"י יודיעך האמת ותלך לבטח, ודפח"ח.

ובזה בארתי פסוק (שמות יא, ד) 'כחצות הלילה אני יוצא' וכו', והיינו לומר בהחלק הספק לכאן ולכאן הנקרא לילה, כי יום נקרא ודאי שהוא צלול וברור, משא"כ החשך והלילה הוא מכונה לספק, כמ"ש בש"ס (עירובין ו) מי שאוחז בחומרי שני התנאים מחמת ספק עליו נאמר (קהלת ב, יד) 'הכסיל בחושך הולך', ואחר הספק שהוא לשם שמים בלי הנאתך וכבודך אז 'אני יוצא' וכו', יעו"ש.

וכן רואים אצל בנות לומ, שאע"פ ששניהם עשו אותה מעשה, היה הפרש ביניהם, כי הגדולה קראה את בנה 'מואב' ופירש שמאביה הוא, אבל צעירה קראתו 'עמון' בלשון נקיה, וקבלה שכר על כך בימי משה. כי בעומק הנפש היה לכל אחד מהן כוונה אחרת.

ודבר זה מתרחש מדי יום בענייני הרשות שאי אפשר לברר את הגדר המדויק מתי לאכול ומתי לפרוש, וצריך לבודד עצמו מכל נגיעה ולהגיע אל הביטול המוחלט, ואז להתדבק בדעת התורה או לשאול שאלת רב, ואז מקבלים הארה מהתורה הקדושה. וכאשר מגיעים לשאול רב מתוך מטרה לברר את האמת של התורה, הוא מקבל סייעתא דשמיא ומקבל אור תורה ודעתו של הרב נעשית דעת אלוקי.

וע"י שאלה לרב מתגלה יראת שמים של השואל, כי יש כאן ביטול והסכמה בלב לקבל באמת את כל אשר הרב יפסוק ללא עוררין בין לאיסור או להיתר, כי דבר ה' בפיו של הרב.²

² ומסופר על ר' אלי' מייזעס זצ"ל מבני ברק שהיה ת"ח מופלג מתלמידי החזו"א, שהחזו"א אמר לו: ר' אלי', כאשר כתוב בשו"ע 'מותר', קאסט דאס אייך גיזונט [-זה עולה לכם בבריאות].....

יש אנשים אשר מצד נטיית נפשם נמשכים לאסור ולהחמיר ולהיות פרו"ם מחמת חוסר יכולת להכריע או מחמת חשש ורק אז מרגישים שמתנהגים כשורה והם צדיקים ומקודשים, אבל דעת התורה האמיתית היא שיש מותר ויש אסור, ושניהם שוים ממש בערכם. ואין כל נפקא מינה אצל השואל מה תהיה תשובתו של הרב, כי שניהם רצון השי"ת, וזו היא יראת שמים אמיתית.

ואנו רואים - להבדיל אלף אלפי הבדלות - שאצל הנצרות מיוסדת הדת על איסורים ונזירות, וככל שיותר אוסרים ופורשים כך מרגישים יותר מקודשים. ושורש הנצרות הוא על ידי יהודים רחוקים מאוד מאור התורה, ועיקמו ועיוותו את יסודי התורה והעמידו הכל על איסורים, פוק חזי מה נפק מהם.

ופעם הגיע אחד אל הרה"ק רבי שלמה'קע מזוועהיל זי"ע והתלונן בפניו שזוגתו אוכלת קניידלעך שרויה בפסח, ואצלו היה עניין זה חמור כאוכל חמץ ממש. אמר לו רבי שלמה'קע, שכאשר יגיע למעלה אחרי פטירתו מן העולם, לא יזכירו לו זאת אפילו ברמז....

ומסתבר שהבעש"ט ואפילו המגיד היו אוכלים מצה שרויה בפסח, כי רק בזמן בעל התניא נזכר איסור שרויה, וכפי שמבאר בשו"ת שבסוף שו"ע הרב (סימן ו) וז"ל: כיון שענינו רואות מצות הרבה שמצוי בהם קמח מעט נראה לעין אחר האפייה, אי אפשר להכחיש החוש. ומה שלא הזכירו זה הפוסקים, היינו משום שזה אינו מצוי כלל אלא בעיסה קשה שלא נילושה יפה, ובדורות הראשונים היו שוהין הרבה בלישה וגלגול עד שהיה נילוש יפה. עד שמקרוב זה עשרים שנה או יותר נתפשטה זהירות זו בישראל קדושים, למהר מאד מאד בלישה, ואין לשין יפה יפה, ולכן נמצא קמח מעט במצות של עיסה קשה, כנראה בחוש למדקדקים באמת.

שמעתי מאת רבי לייב רוחמקין, חותנו של הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצ"ל, שזוגתו האריכה ימים מעל מאה שנים, והיא היתה מעיר מינסק, ושם היו שם חסידים ומתנגדים, והיה

אות ב

תענית בזמן המולד

ב. החודש הזה לכם וגו'. ודרשו רבותינו ז"ל (ראש השנה כ' א) בזה ראה וקדש, יש קבלה מהבעל שם טוב וצללה"ה נ"ע להתענות ככל ערב ראש חודש עד המולד:

(צרו החיים דף ^ ע"ד)

והוסיף שם בצרור החיים דף י"א ע"א שהרב מהמעלניק (ה"ה רבי אברהם דוב אויערבאך, שהיה נשוי לכת בתו של הרב הקדוש בעל תולדות יעקב יוסף, והגרש"ז אויערבאך התייחס אחריו) אמר שכך אמר לו הבעל שם טוב להתענות עד אחר המולד, ועיין שם גופא דעובדא היכי הוה. ועיין מגן אברהם סימן תי"ז סק"ג שכן נהג המקובל מהר"י סרוק זצ"ל.

והנה לא נודע כוונת הבעש"ט בזה, אולי אפשר לומר שכל זמן שלא נולד הירח עדיין לא נקבעו המאורעות העתידיים להיות בחודש זה, ועדיין אפשר להתפלל ולבטל גזירות. אך כיון שכבר נולד הירח וכבר הוגדר הדבר בעליל, קשה לשנות את הגזירה. [ולכן התענה גם בראש חודש עצמו עד המולד. ועל דרך זה אף בערב ראש חודש אם דרכו להתענות, יש מקום לומר שמהמולד ואילך אפשר להפסיק התענית. והוא חידוש].

ובאמת קשה להגדיר את זמן המולד המדוייק, וכלשון הרמב"ם (הל' קידוש החודש פי"ז הכ"ג): "שהירה עקלקלות גדולות יש במעגלותיו, ולפיכך אמרו חכמים שמש ידע מבואו ירה לא ידע מבואו, ואמרו חכמים פעמים בא בארוכה פעמים בא בקצרה". וגם חכמי הטבע בדורינו מעידים על כך שאי אפשר להגיע לעמק השוה בענין הרגע המדוייק של מולד הירח.

שם אחד מחסידי סלונים שלא נפקד בזש"ק והמתנגדים היו לוועגים עליו שהכל בא משום שאינו אוכל קניידלך בפסח, ואם יאכל קניידלך יתברך תיכף בבנים... והוא היה תמים מאוד, ולקח את הדברים ברצינות.... ואכל קניידלך בפסח ונולד לו בן... וסיפרה שהכירה את הבן שנולד ושמו היה "קניידל". והיא עצמה הכירה אותו.

ומסופר על הרה"ק רבי נחומ'טשע טווערסקי מרחמיסטריווקא זצ"ל שבאחרית ימיו היה חלוש וחולה, ולא היה יכול לאכול מצות יד שהיו קשות מאוד, והתיר לעצמו לאכול מאשין מצות [מצות מכונה], והעדיף אותם על מצות שרויה.

ואדמו"ר הקדוש רבי אהרן מבעלזא זי"ע הורה לקנות מצות מכונה והניחו על הארון בפסח ואכלו לאחר הפסח.

וכך ביארנו גם מה שמובא מהבעש"ט (צוואת הריב"ש דף ג' ע"א) בענין תפילת הנץ החמה, וז"ל: יזהר להיות התפילה בין בקיץ בין בחורף קודם הנץ החמה, דהיינו, יהיה רוב התפילה עד קרוב לקריאת שמע, קודם הנץ, והחילוק בין קודם הנץ לאחר הנץ כרחוק מזרח ממערב, כי אז עדיין יכולין לבטל הדינין בנקל וסימנך (תהלים יט, ו) והוא כחתן יוצא מהופתו ישיש כגבור וגו' ואין נסתר מהמתו, אל תקרי מהמתו אלא מהימתו, כלומר כשכבר השמש יצא על הארץ אזי אין נסתר מהדינים הבאים ממלאכי המה, על כן אל יהא דבר זה קמן בעיניך, כי גדול הוא, ובעל שם ז"ל היה מדקדק גדול על זה, ולפעמים כשהיה עת שלא היה לו מנין היה מתפלל ביהוד. עכ"ד.

והביאור הוא, כי בלילה, כאשר הדינים היו כמו מכוסים ואינם נראים, יותר נקל לבטלם מכל וכל. אך ביום, כאשר דינים אלו נתגלו והיו למציאות קיימת הנראית לעין כל, נצרכת עבודה רבה ביותר בכדי להמתיקם.

מטעם זה יש להעדיף את התפילה מבעוד ליל, שכן אז יכולים לבטל את הדינים בנקל, אך ביום אין נסתר מהמתו-מחיותו, כאשר הכל כבר נגלה לעין השמש, קשה מאד להינצל מן הקטרוגים הבאים ממלאכי המה.

ופנימיות הענין היא, שכאשר עדיין השיבה, ועדיין הדברים אינם ברורים, אפשר עוד להמתיק את הדינים. אך כשהדברים שאתה רואה קיימים כבר מול עיניך, קשה לשנות ולתקן. כשאנו רואים דבר שהתהווה כבר, קשה לשנות אותו.

אך כאשר מגיע לידי סכנה כבר הורינו הז"ל (נדרים מ). שהאדם צריך להודיע לרבים כדי שיבקשו רחמים עבורו, שכן גדול כח תפילת הרבים להיפקד בזכותכם בדבר ישועה ורחמים^א.

אות ג

באחד בניסן מתמנים בו כל השרים והשלטונים שבעולם

ג. החודש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה. שמעתי מאדוני אבי זקני נ"ע זל"ה שאמר פעם אחד בחודש ניסן להרב המגיד המפורסם מטרומשין (הוא הרב המגיד הגדול מוה"ר דוב בער ז"ל

^א. זה לשון הגמ': רבא, יומא קדמא דחליש אמר להון: לא תיגלו לאיניש, דלא לתרע מזליה, מכאן ואילך, אמר להון: פוקו ואכריזו בשוקא, דכל דסני לי ליחדי לי, וכתיב: בנפול אויבך אל תשמח וגו', ודרחים לי ליבעי עלי רחמי.

ממעורר (ע"ה) עתה העת שצריכים להתפלל, כי באחד בניסן ראש השנה למלכים (ראש השנה ב' א) ואז מתמנים בו כל השרים והשלטונים שבעולם, ולעת עתה נתמנו שרים לא טובים, ועתה הוא עת להתפלל, עד כאן שמעתי מפיו הקדוש:

(דגל מחנה אפרים פרשת בא)

לכאורה מדובר כאן בשרים הממונים כאן למטה בזה העולם, אך במקום אחר כותב ה'דגל' שמדובר על השרים העליונים, הממונים למעלה על השרים התחתונים. והוא מילתא היא.

⁷ זה לשון הדגל (בהמשך): עוד הראני ה' בחודש ניסן תקמ"ח פה ק"ק מעזבוז, מפני מה באחד בניסן ראש השנה למלכים, [היינו שבא ליתן טעם על דברי הבעל שם טוב הקדוש שבשביל זה שהוא ראש השנה למלכים מתמנים בו כל השרים והשלטונים, ועל זה אמר מפני מה מתמנים דייקא בו], כי בחודש זה הוא עשר ספירות, בסוד גולגלתא דמלכא, שהוא כוללות כל הבחינות עשר ספירות של מלכות, וכוללות כל המלכות והממשלות, כי בידך לגדל ולחזק לכל, והמתנשא לכל לראש אפילו ריש גרגותא מן שמיא מוקמי ליה (ברכות נ"ח א), כי ממלכות שמים נמשך ממשלתו ודי בזה, עד כאן לשונו.

עוד כתב **בדגל מחנה אפרים** (פרשת ויגש) וזה לשונו: על דרך שאמר אדוני אבי זקני נשמתו ע"ן זללה"ה כי כל המלכות והגדולה נפסק לו לאדם במלכות שמים, וכמאמר חז"ל על פסוק (תהלים ק"ג, י"ט) ומלכותו בכל משלה אפילו ריש גרגותא משמיא מוקמי ליה, והיינו אפילו שררה קטנה, הכל תלוי אם יפסק משמים יגיע לאדם, ואם לאו לאו, ועל ידי זה תבין מה שאמרתי על המשנה באחד בניסן ראש השנה למלכים, כי החודש ניסן הוא גולגלתא דמלכא, ושם נעשה רשימו לכל מיני מלכות הנפסקים למלאכים הממונים על האמות, זה ישפיל זה ירים, ועל ישראל ועל גוי יחד, לפסוק לו גדולה משמים, עד כאן לשונו.

וכתב בהקדמה לספר **ליקוטי אמרים** וזה לשונו: שמעתי מפיו הקדוש ממש שהבעל שם טוב זלה"ה לימד אותו שיחות עופות ושיחות דקלים וכו', וגם למד עמו סודות הקדושים ויחודים, וגם ספר מעיין החכמה לימד אותו, ואמר לו פירוש על כל תיבה ותיבה, וגם הראה לו בספר הנ"ל כמה שמות מלאכים, ואמר לי ממש שעל ידי שמות אלו ידע הבעש"ט בכל חודש ניסן בכל שנה ושנה, איזה ממונים ממנים על העולם, בכדי לידע איך להתנהג עמו ועל ידו, ושאלתי אותו למה בראש חודש ניסן, והשיב מפני שהוא ראש השנה למלכים, ואמרתי לו הלא אדומו"ר אמר לי שלמד עמו כל דבר בודאי ידוע גם כן לאדומו"ר, והשיב למה לא יהיה זה ידוע לי, רק שצריך לעשות לזה כמה יחודים וכו'.

ובספר **עבודת ישראל** (שבועות) כתב וזה לשונו: שמעתי שהריב"ש הקדוש אמר כשהגיע ראש חודש ניסן שהוא ראש השנה למלכים, והושיב כל מלאך על כנו, וכשראה מלאך אחד שלא ישר בעיניו היה ממנה אחר תחתיו עד כאן לשונו.

וכן הוא שם בספר **עבודת ישראל** (פרשת יתרו) וזה לשונו: דהנה צדיק מושל בירתא אלהים וכו' עד שיכול למשול אפילו על השרים של מעלה ולמנותם כפי רצונו שמבין לטובה וכמו ששמענו דרך הצדיק הריב"ש נבג"מ, עד כאן לשונו.

אות ה

להתחבר אל האור שבתוך האותיות ובכך מתבטל הדין החיצוני

ה. שמעתי ממורי כשרואה שיש עליו איזה דינון או ילמוד כבוקר בדביקה וחשיקה שידבק את עצמו אל פנימיות אור אין סוף שבתוך האותיות וכו':

(תולדות יעקב יוסף בסופו דף ר"ט סוף ע"א)⁷

⁷. כתב בהגהות מקור מים חיים (הערה יא): עיין לקמן פרשת ואתחנן אות ל"ז, ועוד עיין בספר בן פורת יוסף דף י"ז ע"א וזה לשונו, צריך לדבק את עצמו בשטר שהם האותיות הכתובין בספר שנקרא שטר בין באותיות התורה בלימודו בין בתפילה כאשר קבלתי ממורי זלה"ה זה שיש סגולה וכו' עד כאן לשונו, (נראה ברור שכוונתו לסגולה זו לבטל הדינין בזה). ולפי שיעקר סגולה זו מבואר במכתב של הבעש"ט ז"ל מה שכתב אל הרב בעל התולדות ז"ל, ראיתי לנכון להעתיק כאן כל המכתב ככתבו וכלשונו בספר שבחי בעש"ט עמוד ל' (ומשם נעתק בסוף ספר בוצינא דנהורא):

על המכתב היה כתוב בכתב יד קדשו בזה הלשון: לק"ק נמרוב רבתי מק"ק מעזיבוז. הני מילי בכתבא רצוא ושוב כמראה הבזק מראה כהן ה"ה אוהב נפשי הרב המאור הגדול מעוז ומגדל הרבני המופלא עושה פלא החכם הכולל מוה"ר יוסף הכהן אב"ד ור"מ דק"ק הנ"ל:

(זה תוכן המכתב קודש): ליד אוהבי אוהב נפשי הרב המאור הגדול נ"י פאר הדור עמוד הימיני המפורסם בחסידות החכם השלם המופלא עושה פלא הנצמד בקרות לבבי דבוק מאח לי כבוד מוהר"ר יוסף הכהן נ"י:

הנה גלילת יד קודשו קבלתי וראיתי ראה אחת בשתי שורות העליונות, שרום מעלתו אומר כאילו מוכרח להתענות, ותרגז בטני מקול הקורא, והנני מוסיף בגזירת עירין ובצירוף קודשא בריך הוא ושכינתיה, לבל יכניס עצמו חס ושלום בזה, כי זה מעשה מרה שחורה ועצבות, ואין שכינה שורה לא מתוך עצבות רק מתוך שמחה של מצוה, וכאשר ידוע לרום מעלתו דברי שלמדתינו כמה פעמים, והיו הדברים האלה על לבבו:

ועל דבר סעיפי מחשבות רום מעלתו המביאים אותו לזה, איעצך ויהי אלהים עמך גבור החיל, בכל בוקר בעת לימודו, ידביק עצמו בהאותיות בדביקות גמור לעבודת האל יתברך שמו ואז יומתקו הדינים בשורשן, ויקל מעליו הדינים, ומבשרך אל תתעלם חס ושלום להתענות יותר מהצורך והחיוב, אם שמוע תשמע רום מעלתו לקולי יהיה אלהים עמך, ובזה אקצר ואומר שלום מאדון השלום ומנאי אוהב נפשו דורש שלום טובתו כל הימים. ישראל בעל שם טוב.

ואפריון נמטי לבנו יחידו הרבני המופלא הידיד כבוד מוהר"ר שמשון, עם שלום וזגתו תחיה, יראה זרע יאריך ימים.

בני יחידי המופלא מהר"ץ נ"י וזגתו וצאצאיו פורסים בשלום רום מעלתו וזגתו ולכולם בכלל ובפרט (עד כאן לשון המכתב קודש):

יש כאן רעיון פשוט מאוד. דהנה האותיות הן דינים כי הן מגבילות את האור השכלי השורה בהן. וכשאומרים אותן בדביקות, מתוך יראה ואהבה, ומתחברים אל האור האלוקי הפנימי שבהן, פורצין את הכלי ואת הדין, ומתחברים אל שורשן שהוא האור.

אות ז

למה על ידי מכת בכורות יצאו ממצרים

ז. ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור וגו'. שמעתי ממורי למה על ידי מכת בכורות יצאו ממצרים, וכיאר נארוכה, ומפני עומק המושג כתבתי ראשי פרקים, כי בכור נקרא דבר חידוש הנאמר בראש, והוא דבר שכל ומשכיל, שישכיל כשכלו הקודש איך לנהוג בעבודת ה' יתברך. רק בכור השפחה שהם הקליפות מבדילין בין השכל ובין קונו, וזה היה סיבת גלות מצרים, רצה לומר מצ"ד י"ם, וכאשר לקו בכור השפחה שהוא הקליפה, ממילא יצאו מהגלות, ולכן הוקדשו בכורי ישראל שהוא השכל, אלא שאי אפשר שיהיו על מדריגה אחת, כי החיות רצוא ושוב (יחזקאל א, יד) בסוד קמנות ונרלות וזהו שעשו עגל, ולקח ה' יתברך תמורת בכורים את שבט לוי וכו', וזהו שלש בחינות קחת גרשון ומררי וכו', וכאשר האדם בסוד הקמנות יודע מזה, מוליד נשמות גרים כי ג' הוא ג' קוים דרך ר' עלמין דכסיפין וכו', ודברי פי חכם הן:

(תולדות יעקב יוסף בסופו דף ר"ח ע"ג)

והביא שם בשבחי בעש"ט עוד וזה לשונו, ושמעתי מהרב דקהלתינו מ' גדליה ז"ל (הוא הרה"ק בעל ספר תשואות חן) שכמה פעמים חשק הרב בעל תולדות יעקב יוסף ז"ל לנסוע לארץ הקדושה, והרב הבעש"ט זי"ע אמר שלא יסע, ואמר לו סימן זה יהיה בידך, כל פעם שיפול לך חשק לנסוע לארץ הקדושה, תדע נאמנה שיש דינים על העיר רחמנא ליצלן, והשטן מטריד אותך, כדי שלא להתפלל עבור העיר, על כן כשיפול לך חשק ליסע לארץ הקדושה, תתפלל בעד העיר עד כאן לשונו.

ובעיקר ענין המתקת הדינים, על ידי ההתקשרות באותיות התורה והתפילה, עיין בלקט אמרי פנינים דף ר"ט ע"ב שביאר דבר זה, על פי דברי הבעל שם טוב ז"ל באגרת הקודש, שהעתקנו בפרשת נח בריש עמוד התפילה בהגה י"ג, שנעשה שמחה גדולה ותענוג גדול למעלה וכו' עיין שם, ועיין עוד שם בעמוד התפילה בהגה קנ"ד בשם ספר נוצר חסד.

ז. ויהי בחצי הלילה וחי' הכה כל בכור וגו'. שמעתי ממורי למה על ידי מכת בכורות יצאו ממצרים, ולא על ידי שאר המכות. ובואר בארוכה, ומפני עומק המושג כתבתי ראשי פרקים, כי בכור נקרא דבר הידוש הנאמר בראש, והוא דבר שכל ומשכיל, שישכיל בשכלו הקדוש איך לנהוג בעבודת ה' יתברך. רק בכור השפחה¹ שהם הקליפות מבדילין בין השכל ובין קונו, במקום שיתחבר לכה השכל האמיתי הוא מתחבר לשכל הנפרד של הקליפה, וזה מבדיל בין שכל האדם לבין קונו. וזה היה סיבת גלות מצרים, רצה לומר מצ"ר י"ם, כמו מיצר וחומה המעכב והוציץ בין המחשבה הנקראת י"ם לבין קונו.

וכאשר לקו בכור השפחה שהוא השכל של הקליפה, ממילא יצאו מהגלות, ולכן הוקדשו בכורי ישראל שהוא השכל, אלא שאי אפשר שיהיו על מדריגה אחת, היינו שאי אפשר שהאדם יעמוד תמיד במדריגה גבוהה ששולט על השכל שהוא בחינת 'בכור', כי לפעמים נופלים ואין שולטין על המחשבה שתהא רק טוב, והסיבה לכך כי החיות רצוא ושוב (יחזקאל א, יד) בסוד קטנות וגדלות של זעיר אנפין, שבתחילה יש לו מוחין דקטנות שהם שמות אלקיים, ואחר כך יש לו מוחין גדולות שהם שמות הוי"ה, וגם האדם שהוא בדוגמת זעיר אנפין אינו יכול לחיות תמיד במצב אחד, והוא עולה ויורד, קם ונופל, והעבודה היא שגם במקום הנפילה ימצא מקום של היכור להשי"ת וכמו שכותב זק"ק מקאמארנא זי"ע על הפסוק (דברים ל, ד) 'אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך ה' אלהיך ומושם יקחך'.

¹ עיין בדברי זק"ק בספר היכל הברכה (פרשת בא דף נ"ב ע"ג ד"ה כחצת חסר), שהאריך שם הרבה, ובאמצע דבריו כתב וזה לשונו, ועיין בליקוטי תורה פרשת שמות דכל שאר כוחות הטומאה נהרגו לגמרי, כי בעת שאדם עושה תשובה באמת כמבואר בזוהר (ח"ג ר"מ א) כשאדם עושה תשובה עד דכדוכה של נפש מעומק הלב בחרטה גמורה, הורג כל כוחות הטומאה, וממית אותם, עד שלא יפתה אותו עוד לעבירה זאת, ולא יעלה על לב לעולם, אבל נשאר בו כח היצר הרע שמכוון לטוב ועושה רצון הבורא, ומתכוון לעשות רצון הבורא. (עיין לעיל פרשת שמות בהגה י"ז ענין מקום של בעלי תשובה), וכל כוחות הטומאה מתו לגמרי, אבל בכור אדם לא נסתלק משם אלא הוא"ו, ונהרג כללות הכולל שנסתלק משם דעת עליון, אבל נשאר לו פרטות שהוא לצורך שכר ועונש, ואל אחר אסתרס (לשון זה"ק ח"ב ק"ג ע"א, ועיין לקמן פרשת יתרו בפירוש הודו בפסוק ובריחי ברזל גדע) שאין לו כללות המיוחד ואין לו וא"ו, אלא כשנכלל בצד ימין של יצר טוב, נעשה היחוד על ידו גם כן, דהא נעשה מלאך קדוש, וזהו כחצת כפגלות וכו' אני יצא בוא"ו, כי האי ברא בוכרא קדישא וא"ו של ברוך, דעת עליון נתגלה במצרים ונסתלק וא"ו החיות שאחז בו מלך מצרים, ומת כל בכור, כללות הבכור שנסתלק משם דעת עליון וכו' וירד ממדרגתו עד בכור השפחה, וכל בכור בהמה גם כן לא נסתלק אלא הכללות וההתרחבות, אבל נשאר מעט מה שצריך ממנה לכוחות הבהמיות של אדם, להשתמש עמו בקדושה, לאכילה בקדושה ולקיים מצות פריה ורביה ועונה לשם שמים, אבל בכור השפחה בישא ובכור השבי נהרגו לגמרי, ואבדו על ידי תשובה שעשו וכו' עיין שם שהאריך מאוד, ותוכל להבין קצת מאמר
הכא:

וזהו שעשו הבכורים עגל, כשהיו במוחין דקמנות, ולקה ה' יתברך תמורת בכורים את שבט לוי כי אותיות לוי וכו', שהם שלוש אותיות הרמוזים על המוחין, תמורת הבכורים שהם המחשבה, כי הבכורים לא עמדו בשעת הקמנות והלויים יכולים לעמוד בשעת קמנות, וזהו שלש בחינות קהת גרשון ומררי וכו', שנרמזו בזה ענין המרירות בשעת קמנות וענין הגדלות.

וכאשר האדם בסוד הקמנות ויודע מזה, מוליד נשמות גריפן, כי הגרים נולדים מיהוד של קמנות שאינו ראוי להוליד כדאיתא בכתבי האריז"ל, כי ג' הוא ג' קיום דרך ר' עלמין דכספיין וכו', שההשפעה של הגרים עוברת דרך מאתים עלמין דכיסופין הנרמזים באות ר', ושורשם בג' קיום הנרמזים באות ג', ועל כן נקראים גר'. ושמעתי שגר המתגייר שורה עליו תשוקה עצומה מצד ניצוץ נשמתו עד שאין לו שליטה ובהירה על כך, כאילו אחד כופה עליו מהלך זה, ואחר כך נופל ריבוי האור ונעשה כמו כל קהל ישראל. ודברי פי חכם חן: (תולדות יעקב יוסף בסופו דף ר"ח ע"ג)

אות י

הרואה חסרון חבירו ירגיש בעצמו לתקן חסרונו

י. ולא יראה לך חמץ ונ'. דבתבתי במקום אחר ביאור פסוק (שיר השירים א, ח) אם לא תרעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן, וכיאור משנה (אבות פ"ד מ"א) איזה חכם הלומד מכל אדם כי ברואה חסרון וולתו ירגיש בעצמו לתקן חסרונו, וזהו שכתוב ולא יראה לך חמץ ונ':

(בן פורת יוסף פרשת נח פן ד', דף כ' ע"א)

¹ ראה קדושת לוי (שיר השירים): אך להבין למה ברא השם יתברך זה שיפול צדיק ממדרגתו, הלא לכאורה הוא יותר טוב שיעמוד צדיק תמיד על עמדו לעבוד השם יתברך בשכל גדול ולאהוב אותו אהבה שלימה. דבר זה אמר הבעל שם טוב ז"ל, ומורי הצדיק מוריני דוב בער זצ"ל, שמזה שנופל הצדיק ממדרגתו ומתחזק לחזור ולשוב לאיתנו, מזה נבראו נשמות, והוא כמו מי שרוצה להעלות את חבירו מטיט ורפש שצריך גם הוא לירד סמוך להטיט ורפש להעלות אותו, כמו כן מזה נבראו נשמת גרים, ממה שהצדיק נופל ממדרגתו ומתחזק את עצמו לעבוד השם יתברך ולחזור ולשוב אל מקומו, עד כאן דבריו. והוא נרמז גם כן בכתבי האריז"ל (ע' עץ חיים שער הכללים פ"א).

אור שבעת הימים - פרשת בא

יא

חז"ל (חגיגה ב.) דורשים על הפסוק (שמות כג, יז) שלש פעמים בשנה יִרְאֶה כל זכורך, אל תקרי יִרְאֶה אלא יִרְאָה, כדרך שבא לראות כך בא ליראות. וכך דרש גם הבעש"ט על 'לא יִרְאֶה לך חמץ' שאם רואה חמץ הרומז על חסרון אצל הזולת, הוא מראה בכך את חסרון עצמו שיש בו.

שיעור בספה"ק
מגיד דבריו ליעקב
 להמגיד ממעזריטש

אות כו

תענוג וחסרון באדם מוליד כביכול תענוג וחסרון בעליונים

'צדיק מושל ביראת אלהים, צדיקים הופכין מידת הדין למידת הרחמים. למושל כשתינוק רוצה איזה דבר שהתינוק נהנה ממנו, אזי אביו מחמת אהבתו להתינוק יש לו הנאה כשיהיה אותו דבר להתינוק, שנמצא שהתינוק מוליד אהבת אותו דבר כאביו. האב מרוחק לגמרי מאותו דבר, אך מחמת שהבן משתוקק לכך נולד אצל האב קירבה ואהבה לדבר זה.

וכן למושל כשיש כאב לאדם ברגלו, גורם הרגל רצון במחשבתו שיצוה ליד להסיר הכאב על ידי שימשה שם איזה רפואה או יניח היד על המכה להשקט הכאב, כיון שהיד והרגל הם אחדות אחד. וכן הצדיק כשהוא דבוק בבורא ית', כל מה שחסר לו, גורם למעלה כביכול רצון בבורא ית' להשלים לו חסרון זה, וכאילו מוליד את הדבר הזה אצל הרצון העליון, כי הבורא ית' מופשט מכל דבר ואנו יוצרים כביכול את האהבה והיראה אצלו ית'.

כעין זה מצינו בשם הכעש"ט שהמלך אינו גוזר על האדם גזר דין אלא מצווה לשלוחו, והיינו שצירוף האותיות נמסר ביד האדם.

ויש להוסיף בזה, דהנה מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא, ורואים במלכות התחתונה שכאשר האדם עובר עבירה אינו נידון לפני המלך עצמו אלא לפני השופטים, ורק בדבר אחד מתערב המלך עצמו - בבואו לחון את האדם ולפטרו מן העונש. וכן האדם מוליד צירופים טובים או רעים כרצונו, כי ממנו ית' לא תצא הרעות והטוב, שהקב"ה מוריד שפע

בבריאה והאדם בוחר לצרף השפע באותיות כפי בחירתו, וכאילו אין הקב"ה מתערב בבחירת האדם, ורק בנוגע לביטול הרע הרע חונן את האדם ברחמיו.

זוה המשל הראשון שייך בענין שאמר רבותינו ז"ל, שמצוה בשבת לקיים עונג שבת על ידי אכילה ושתייה. ולכאורה קשה, מה הנאה יש להשמה יתירה באכילה ושתייה גשמית. ולפי המשל הזה אתי שפיר, שהנשמה יתירה יש לה ג"כ תענוג זה, כי כמו שמייצרים בבורא חסרון או תענוג על ידי חסרון או תענוג שלנו, כך הוא גם לענין הנשמה. כמ"ש בזוהר על פסוק 'באתי לגני אחותי בלה', בשביל רעותא דילה אכיל ושתי, שהחתן רוצה לשמח את הכלה על כן מצרף גם היא ואוכל ושותה עמה, ונמצא שרצון הכלה הולידה רצון אצל החתן, וכן מצינו לגבי המלאכים שאכלו אצל אברהם.

.

האור העליון יורד למקום מזגושם והקב"ה יורד לשם מחמת אהבת בנו

כשיש למלך בן במקום מטונף, הוא הולך לאותו מקום מחמת אהבת הבן כדי ליקח אותו משם. כך לפעמים נולד מחשבה באדם מחמת שהעולמות יורדים מלמעלה למטה שהוא מקום מטונף, ובאין לאדם ג"כ אותה המחשבה מחמת אותם העולמות שירדו למטה. כי מחמת שהעולמות למטה מזגושים, לכן כשמתגלה אור עליון למטה הוא מתגשם, כגון אור האהבה העליונה שהיא אהבה אלוקית כשיורדת למטה מתגשמת לאהבה גשמית ומתעורר גם באדם אהבה גשמית.

וכשהוא חכם לידע באיזה ענין הוא המחשבה, אם באהבה אם ביראה אם בתפארת, אע"פ שהוא מעניני עוה"ז בתאות גופניות, הוא יכול להעלות אותה לשורשה העליון. וידע שאותה המחשבה צריך להתתקן בזו השעה, אם באהבה אם ביראה אם בתפארת, שנתקלקלה מחמת השבירה, כי לפעמים מתקלקלת על ידי האדם שהוא מזגוש ומקבל את האור לפי המקום ששקוע בו, ולפעמים האדם צדיק וזך, אלא שהאור התקלקל בעת שבירת הכלים, שלפי הבעש"ט היינו אותיות שהצטרפו לצירוף שאינו ראוי, והם קיימות באופן רוחני בחלל העולם, ועבשיו כשהגיעה לאדם במחשבתו הוא עת להעלות אותה. ולכך ירדה המחשבה מעולמות עליונים ובאה לאדם כדי להעלותה מחשבירה, היינו שירבק עצמו בבורא ית' לפי אותה המדה הנ"ל, אם באהבה או ביראה או בתפארת ובשאר מדות של שבעת ימי הבנין. ותמיד יראה במחשבתו איזה מדה נולד בו, אם באהבה או ביראה או בתפארת ויעלה אותה המחשבה למעלה.

וכן באכילה ושתיה כשנולד בו אהבה אז לוקח התענוג שהיה מאכילה ושתיה זו ומעלה אותו התענוג לבורא ית'. וכן כשנולד בו התפארות על חכמתו וכיוצ"ב יעלה אותו התפארות שיש באותו דבר, שמכח זה נולד אותו התפארות, וידבק אותו להבורא ית'. שבכל דבר נמצא התפשטות הבורא ית' שמלא כל הארץ כבודו. ויעלה אותו הפנימיות שיש באותו דבר כי אם לפי מדתו משבעת ימי הבנין, וידבק הפנימיות של אותו הדבר בבורא ית'. בכל תנועה נמצא הבורא ית', שאי אפשר לעשות שום תנועה ושום דיבור בלי כח הבורא ית'. וזהו מלא כל הארץ כבודו:

אות כז

כשמדבר טוב - גורם שכך יקרה בפועל

הדיבורים שמדברים בני אדם הוא 'עולם הדיבור', ומחשבתו הוא 'עולם המחשבה'. וכשהם מדברים טוב ומדבקים המחשבה בזה הדיבור, דהיינו שני תנאים: האחד - שמדברים דיבורים טובים שיש בהם תועלת ודכיקות אלוקית, והשנית שמקדימים את המחשבה קודם הדיבור, ואז הם מדברים 'עולם הדיבור' ב'עולם המחשבה', וגורמים השפעת טוב בעולם, על דרך כלי של עלקטרי שהוא מחובר אל חיותו, וכן כאשר האדם מדבק דיבורו במחשבה, ומצרף האותיות באופן טוב, מתחבר אל החיות הטובה שבבריאה ומוליד שפע טוב. וכן כשמדברים רע גורמים רע הם ושלום, ויש בזה חכמה נפלאה, כי זהו דבר נעלם וקשה להסביר איך הדיבור גורם טוב או רע. וזהו 'ותבחר לשון ערומים', שיבחר לעצמו לשון של חכמה, היינו שלא ירגיל עצמו שיצא מפיו דברים רעים שהם מסטרא דדינא, כי יגרום כח ח"ו. רק ירגיל תמיד את עצמו בדברים טובים שהם מסטרא דחסד, וכן במחשבתו, ואז - יגרום כך:

שיעור בספה"ק
פרי הארץ

פרשת בא

משה רבינו הוכיח לפרעה את שם הוי"ה המהווה את הבריאה בתמידות

שאל השואל מאמר רש"י ז"ל בד"ה וערפתו (שמות יג, יג) הוא הפסיד ממונו של בהן שלא רצה לתת לו פדיון החמור, לפיכך יופסד ממונו על ידי עריפת החמור:

פתח הרב במאמר רז"ל (בכורות יג ע"א) מצות פדיה קודם למצות עריפה, וכן מצות יבום קודם למצות חליצה, אלא שזהו עבודה קשה שבמקדש לכוין לשם שמים כלתי לה' לבדו ביבום לקיום המצוה בלבד, לכן נהגו בחליצה, וכן הענין כאן בעריפה, שהפדיה קודם לעריפה מחמת הטעם הנזכר, וכמו שיתבאר בהמשך:

הנה התורה אמרה (שמות י, א) 'בא אל פרעה' פרש"י ז"ל והתרה בו על המכות, 'כי אני הכבדתי את לבו' וכו'. הענין ידוע, להיות פרעה השיב (שם ה, ב) 'לא ידעתי את ה' וגם את ישראל לא אשלח', פירשו המפרשים (עיין זה"א קצה ע"ב) כי פרעה היה מכחיש בענין השגחה פרטית שהוא שם 'הוי"ה' ב"ה המהוה ומחיה את הכל בתמידות, בכל רגע ורגע. אם אמנם היה מודה באלהות שברא את העולם בששת ימי בראשית, בענין שאין העולם מחדש על פי מקרה – שהעולם לא נברא מעצמו באקראי, כי אם על ידי כוונת המכוון הוא הבורא יתברך ויתעלה שברא עולמו במחשבה תחילה, אבל נמשך אחר אמונת שארי האפקורסין כי עזב ה' את הארץ אחרי עשותה והשאירה להתנהג בדרך הטבע תחת המזלות כוכבי השמים וכסליהם, ועל ידם הם כל הנהגות העולם, ולכן כל אמונת העולם היו עובדי כוכבים ומזלות כידוע מעניינם, שהיו מכבדים המזלות מתוך מחשבה שזה

יגרום לעורר עבורם את השפע הנשפע לעולם דרך המזלות¹⁷, ואין כוונתנו להאריך בביאורם של עובדי ע"ז.

זהו שאמר משה (שם כג) 'ומאז באתי לדבר בשמך' שהוא בהשגחה פרטית שהוא שם הוי"ה בבחינת הווייה מתמשכת בכל עת גם לאחר הבריאה, כמאמר הבעש"ט על 'לעולם הוי"ה דברך ניצב בשמים', שהעולם נברא על ידי דבר ה' ומאמר פיו, כלשון הכתוב 'בדבר הוי"ה שמים נעשו', ועדיין אותו דיבור ממשיך להוות את העולם בתמידות, ואילו יתסלק רגע אחד דבר הוי"ה מתוך דבר מסויים, יתבטל תיכף אותו דבר ויחזור לאין ולאפס כבראשונה, אזי אדרבה, 'הרע לעם הזה', כידוע מענין התחזקות הקליפה לעמוד על נצחונה

¹⁷ ראה בדברי הרמב"ם (הל' עבודת כוכבים פ"א ה"א: בימי אנוש טעו בני האדם טעות גדול ונבערה עצת חכמי אותו הדור ואנוש עצמו מן הטועים היה וזו היתה טעותם אמרו הואיל והאלהים ברא כוכבים אלו וגלגלים להנהיג את העולם ונתנם במרום וחלק להם כבוד והם שמשים המשמשים לפניו ראויין הם לשבחם ולפארם ולחלוק להם כבוד וזהו רצון האל ברוך הוא לגדל ולכבד מי שגדלו וכבדו כמו שהמלך רוצה לכבד העומדים לפניו וזהו כבודו של מלך כיון שעלה דבר זה על לבם התחילו לבנות לכוכבים היכולות ולהקריב להן קרבנות ולשבחם ולפארם בדברים ולהשתחוות למולם כדי להשיג רצון הבורא בדעתם הרעה וזה היה עיקר עבודת כוכבים וכך היו אומרים עובדיה היודעים עיקרה לא שהן אומרים שאין שם אלוה אלא כוכב זה הוא שירמיהו אומר מי לא ייראך מלך הגוים כי לך יאתה כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמותך ובאחת יבערו ויכסלו מוסר הבלים עץ הוא כלומר הכל יודעים שאתה הוא לבדך אבל טעותם וכסילותם שמדמים שזה ההבל רצונך הוא.

עוד כתב (ה"ב): ואחר שארכו הימים עמדו בבני האדם נביאי שקר ואמרו שהאל צוה ואמר להם עבדו כוכב פלוני או כל הכוכבים והקריבו לו ונסכו לו כך וכך ובנו לו היכל ועשו צורתו כדי להשתחוות לו כל העם הנשים והקטנים ושאר עמי הארץ ומודיע להם צורה שבדה מלבו ואומר זו היא צורת הכוכב פלוני שהודיעוהו בנבואתו והתחילו על דרך זו לעשות צורות בהיכלות ותחת האילנות ובראשי ההרים ועל הגבעות ומתקבצין ומשתחווים להם ואומרים לכל העם שזו הצורה מטיבה ומריעה וראוי לעובדה וליראה ממנה וכהניהם אומרים להם שבעבודה זו תרבו ותצליחו ועשו כך כך ואל תעשו כך וכך והתחילו כוזבים אחרים לעמוד ולומר שהכוכב עצמו או הגלגל או המלאך דבר עמהם ואמר להם עבדוני בכך וכך והודיע להם דרך עבודתו ועשו כך ואל תעשו כך ופשט דבר זה בכל העולם לעבוד את הצורות בעבודות משונות זו מזו ולהקריב להם ולהשתחוות וכיון שארכו הימים נשתכח השם הנכבד והנורא מפי כל היקום ומדעתם ולא הכירוהו ונמצאו כל עם הארץ הנשים והקטנים אינם יודעים אלא הצורה של עץ ושל אבן והיכל של אבנים שנתחנכו מקטנותם להשתחוות לה ולעבדה ולהשבע בשמה והחכמים שהיו בהם כגון כהניהם וכיוצא בהן מדמין שאין שם אלוה אלא הכוכבים והגלגלים שנעשו הצורות האלו בגללם ולדמותן אבל צור העולמים לא היה שום אדם שהיה מכירו ולא יודעו אלא יחידים בעולם כגון חנוך ומתושלח נח שם ועבר ועל דרך זה היה העולם הולך ומתגלגל עד שנולד עמודו של עולם והוא אברהם אבינו.

בכפירת ההשגחה פרטית, וכל פעם שמתגלה גילוי ההשגחה נעמד הקליפה להכחישה בתוקף גדול, ולכן זייעבידו את בני ישראל בפרך¹ בכדי להתחזק בעניינם יותר.

ובאמת לא ידעו כי גם זה שנתגברו והעבידו את ישראל בפרך, מתת אלהים הוא, שהרי קושי השעבוד היה משלים את שנות הגלות כמאמר הו"ל (עיין פרד"א מה ע"א).

וזכו 'בא אל פרעה' והתרה בו 'כי אני הכבדתי את לבו' פירוש 'בא אל פרעה' להסביר לו אופן ההשגחה פרטית כנ"ל, 'כי אני הכבדתי את לבו' כלומר, כי אף גם זאת שהכביד עולו על ישראל, לא מהמת חזקת ידו היא זו, להורות על העדר ההשגחה כאילו יש בידו כח לשעבד את ישראל נגד רצון הבורא ית', אבל אדרבא, הכבדת הלב, היא בעצמה השגחה נפלאה כנ"ל כדי להטיב לישראל על ידי קושי השעבוד:

מי שדבוק בעצם האין סוף יכול לברוא עולמות ולהנהיגם

והנה באמת רחוק מרשעים ויפג לבם להאמין השגחה פרטית כזו, שאין אדם נוקף אצבעו² מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה (חולין ז ע"ב), ואין שום עשב יבש ונעקר מעצמו, ואין שום אבן נזרק במקרה, כי אם בזמן ומקום הראוי לו שנקבע מראש על ידי ההשגחה העליונה, כמאמר (קהלת יא, ג) 'אל מקום שיפול העץ שם יהוא'.

ולא זו בלבד שהכל נעשה בהשגחה, אלא גם כל תנועה בעולם הכל נועד לתכלית אחת – להביא לגילוי כבוד ה' בעולם, ואין שום תנועה גדולה וקטנה, מן הצמצום הראשון עד שפל המדרגות שבארץ ותחת לארץ, הכל מאתו יתברך כפי חכמתו בשמו ולכבודו לגלות אלהותו וחכמתו ומדתו יתברך, מה הוא חנון ורחום (שבת קלג ע"ב).

לא רק הבורא ית' מהווה ומנהיג את הבריאה, אלא גם האדם יש בו כח זה כשהוא בדביקות מוחלטת באחדות הפשוט שלמעלה מהמידות. והרי הכל 'בראשית ברא' בשביל ישראל שנקראו ראשית, 'יצדיק יסוד עולם' (משלי י, כה) שהצדיק הנמצא בדביקות, עליו מושתת כל העולם, שכל מה שיש בעולם יש באדם שהרי האדם נקרא 'עולם קטן', ובידו של האדם

¹ היינו שמקבל מכה באצבע רגלו על ידי הליכה ברחוב.

² כדאיאת (ב"ר י, ו): אין לך כל עשב ועשב מלמטה שאין לו מזל ברקיע ומכה אותו ואומר לו גדל.

הכה הגדולה לגדל ולחזק לכל ולשנות סדרי בראשית^א כמאמרו וברוח פיו ולבו לשמים כשהוא נמצא בדביקות אל עצמויות השי"ת שהוא אחדות פשוט, בלי שום הפסק ותערובת מעורה ע"י מדותיו ודעתו, כי בשעה שמערב ומערה את מידותיו ודעתו שהם על פי השגת השכל והמידות, הוא מפסיק עצמו מהדביקות הפשוטה שלמעלה מהשגה, אלא מסלק כל שכליות והשגה ומדבק עצמו בעצם האין סוף אשר לית מחשבה תפיסא ביה כלל, בבחינת 'חכמה' שלמעלה מהמידות, אשר על כך נאמר 'הבן בחכמה/ אלה חכמה/ שצריך לדבק עצמו בחכמה המופשטת, כי החכמה נקרא 'אל"ף', שהוא אותיות 'פלא', כדבר שכתוב 'פלא יועץ אל גבור אבי עדי' (ישעיה ט, ה), בלי שום השגה ותפיסה, כי אם דביקות באין סוף עצמו ב"ה.

כמאמר (דברים ה, יב) 'תמונה אינכם רואים זולתי קול', ומכאן שלא היתה שום השגה של ציור ותמונה, מלבד גילוי הקול' שהוא האותיות ששם שורה התגלות עצם האין סוף, אבל תמונת האותיות' מה שהוא יתברך מדבר, הם השתלשלות מאתו יתברך האין סוף ממש, כענין האלף' שהוא ראשון לאותיות וקרוב יותר אל המאציל^ב, שהוא 'פלא' ונעלם

^א כדאיתא בזוה"ק (הקדמה ה.) כי האדם בורא שמים חדשים ורקיעים חדשים, בסוד הכתוב (ישעיה נא, טז) "ואשים דברי בפיך וגו' לנטוע שמים וליסוד ארץ, ולאמר לציון עמי אתה" ודרשו חז"ל אל תקרי עמי, אלא עמי, שהאדם מייסד את הבריאה בשותפות עם הקב"ה, וכל זאת כשהוא דבוק באחדות הפשוט.

^ב ענין זה מבואר בתחילת הספר תולדות יעקב יוסף (פרשת בראשית, אות א) וזל"ק: נודע כי אות א הוא חכמה ומחשבה, כמ"ש בפסוק (עזרא) ואלפך חכמה (איוב לג, לג). ובזה יובן בראשית, ותרגומו בחכמה וכו' (ירושלמי), שהוא אות א, בזה ברא אלדים את השמים, כי כל כ"ב אותיות הם לבושיין זה לזה, כי א נתלבשה תוך אות ב', כי ב' ב' אלפין, ג' הם ג' אלפין וכו'. כמו ששמעתי ממורי זלה"ה וכו'.

וראשית הבריאה היתה ע"י אות א שהוא חכמה, וברא הכל ע"י חכמה, כמ"ש כולם בחכמה עשית (תהלים קד, כד). כי נתפשטו האותיות מלמעלה למטה, ובזה ברא כל הנבראים על ידי כ"ב אותיות מן אל"ף עד ת"ו, וכל הנברא על ידי אות שהוא קרוב להמאציל הוא יותר עליון, עד כי הנברא מן אות ת' שהוא אות אחרון, בריה זה הוא שפל בריה מכל הנבראים, כי אם שיקרב אדם עצמו להש"י, ויכלול מן אות ת' לאות ש' בסוד תשר"ק, עד שיקורב אל אות א' ששם אלופו של עולם, וזש"ה מבטן שאול שוועתי אליך וגו' (יונה ב, ג).

הרי רוחניותו ית' בתוך אות א ונתעטף בו, וברא אור מן אות א והוא אור אצילות, ואחר כך נתעטף עם אות א בתוך אות ב וברא עולם הבריאה, כמ"ש בכנפי יונה יעו"ש. ואחר כך חזר ונתעטף עם אות ב' בתוך אות ג' וברא עולמות למטה מעולם הבריאה, עד שנתעטף באות ת' וברא עולמות תחתונות שנקרא מלכות שבמלכות.

וז"ש בראשית, בחכמה שהיא א, ברא אלדים א"ת השמים, שהוא כ"ב אותיות מן א' עד ת', ובתוכו רוחניותו יתברך שנקרא שמים, שנתעטף ונתלבש הקדוש ברוך הוא בתוך כ"ב אותיות

כידוע (עיין תיקו"ז ת' ע קלה ע"א), וכן כל האותיות שהן השתלשלות של האות א', אשר על ידם נבראו שמים וארץ וכל העולם כידוע (עיין לעיל פר' ויגש א') בוודאי לא מאותיות התמונה כפי שהם מצטיירים עכשיו נבראו, כי אם ע"י עניינם כפי שהם בהתפשטות התמונה מאתם, כגון ציור של אות ו' רומז על המשכה מלמעלה למטה, וכן שאר האותיות שיש בהם רמז על ענין רוהני מופשט³⁷. והתמונה שלהם לא באה כי אם להתלבש עצמם בכדי להבין ענין קריאתם לקטן המתחיל א"ב, שאי אפשר להתחיל כי אם בהראותו תמונה א' וללמדו קריאתה:

וכן כל התורה והמצוות שהם כל שמותיו ומדותיו יתברך, כגון שופר ולולב וכיוצ"ב שיש בהם תמונה גשמית, או בהתפשטות התמונה והגשמית מאתם ניכר הענין הרוחני הנרמז בתוך הצורה הגשמית, ולא נשאר כי אם נקודה שכלב הפנימית שבתוך תוכה שהוא מופשט מכל תמונה וגשם, בלתי לה' לבדו, והדבק במדותיו יתברך מה הוא חנון אף אתה רחום, בענין מצות צדקה, או מצות זאהבת לרעך כמוך' שהמדות שבתוך המצוות הם מידת רחמנות רוחנית שבתוך מצות הצדקה הגשמית, ומידת אהבה רוחנית שבתוך אהבת החבר הגשמי, שהמידות הללו הם מופשטים מן התמונה הגשמית, אבל מתלבשים בתמונת אותיות 'נתן נתן' (דברים טו, ז) של מצות הצדקה, ובתוך אותיות 'זאהבת לרעך' (ויקרא יט, יח) ומתפשטים באברים גשמיים לעשותם, ובכל זאת עדיין נשארים מופשטים בפנימיותם כדבר רוחני.

וכן כל המצוות המזורים הכל על שמותיו יתברך, וענייני הדביקות בו יתברך, אם ע"י מעשה איברים גשמיים, או רוח ה' אשר דבר בו ומלתו על לשונו (ע"פ ש"ב כג, ב) דהיינו דיבורי הצדיק הקשורים והעטופים בו יתברך, בדביקות באהדות הפשוט שלמעלה מכל חשגה, הנה בכך בורא הצדיק שמים חדשים וארץ חדשה או משנה סדר הנהגת הבריאה אל רצונו, וזהו 'צדיק יסוד עולם' שהרי עיקר יסוד מוסד הבריאה כשעלה ברצונו הפשוט הוא למען הראות כוחו ומדותיו שיקרא רחום חנון או בשביל שיקרא מלך כידוע, וכן למען התגלות אלהותו כמאמר (ישע"י מג, ז) 'כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתו יצרתו

אלו, וברא את הארץ שהוא כל עניני חומר הארץ, שהוא ע"י ארבע מאות לבושים מן א' עד ת' שהוא ארץ תחתית שאין למטה הימנו. ואח"כ חזר הקדוש ברוך הוא ונסתתר בכמה כסויין ובכמה קליפין דאינון תהו ובהו וחשך וכו' כמ"ש בתיקונין הנ"ל.

³⁷ וכבר נתברר בזמנינו על פי מציאות חכמי המדע, שכאשר משמיעים הברת אות, נעשה צורת זה האות ממש על ידי גלי הקול [מלבד אות אחת, כמדומה אות ג', שעדיין לא נתברר אצלם כל צרכו].

אף עשיתיו, היינו כל העולמות מאצילות ועד העשיה, כולם נבראו למען הגדלת שמו וכבודו יתברך בעולם:

הצדיק מגלה כבוד ה' כמו כללות הבריאה

והנה מן הצמצום הראשון שהוא הדרגה הראשונה עד שפל המדרגות, וכל עניני נבראים ונוצרים ונעשים שונים, כולם מורים על אלהותו יתברך ואומרים שירה, הארץ ומתחת לארץ, הכל לכבודו כידוע (עיי' זה"א קכג ע"א).

וענין יהושע שאמר לשמש דום (יהושע י, יב) היינו שאמר לו שיפסק וידום מלומר שירה, כי הוא יאמר את השירה במקומה (תנחומא אחרי ט'), וענין אמירתו במקומה הוא להיות שהאדם הוא התקשרות כל העולמות מתחילת הבריאה עד סוף ההרכבות, ע"י גופו שהוא קומה שלימה הכוללת את כל הספירות, מכתר החכמה, והתקשרותם כסדר השתלשלות העולמות כולם, וכל הנמצאים שבכל העולמות, הכל נכלל באדם שהוא 'עולם קטן'.

וכבר נזכר לעיל, אמרם ז"ל: מה הקב"ה ממלא כל העולם אף הנשמה ממלא כל הגוף. ונמצא שכאשר מתחבר אל הנשמה שבקרבו, שהיא עצמותו שלמעלה מכל החושים והמידות והשכליות, בלי להרגיש עצמו כלל, זוכה להתקשר עם עצמותו ית' הממלא את כל הבריאה, והוא והבריאה - אחת הם. וזהו שאמר: ואחרי אשר כבוד ה' מלא את האדם בתוך תוכו של נקודת עצמית, מקום היותא שבלבו, שהוא המתפשט בכל האיברים, ואין שום פניית

¹⁷ זה לשון התנחומא (אחרי מות, פרק ט): 'כי ממזרח שמש ועד מבוא גדול שמי בגוים' (מלאכי א) משעה שהשמש זורח עד שעה שהוא שוקע אין קלוסו של הקב"ה פוסק מפיו שנאמר 'ממזרח שמש ועד מבוא', וכן אתה מוצא בשעה שעמד יהושע ועשה מלחמה בגבעון מה כתיב שם 'אז ידבר יהושע לה' ביום תת ה' את האמורי לפני בני ישראל ויאמר לעיני ישראל שמש בגבעון דום' וגו' (יהושע י) ביקש יהושע לשתק את החמה, אמר לו 'שמש בגבעון דום', לא אמר עמוד אלא דום, למה אמר לו דום שכל זמן שהוא מקלס יש בו כח להלך, דמם עמד. לכך אמר לו יהושע שיעמוד שנאמר 'שמש בגבעון דום'.

אמר לו השמש ליהושע: יהושע, וכי יש קטן אומר לגדול ממנו דום, אני נבראתי ברביעי ובני אדם נבראו בששי, ואתה אומר לי דום. אמר לו יהושע: בן חורין שהוא קטן, ויש לו עבד זקן, אינו אומר לו שותק. ואברהם אבי הקנה לו הקב"ה שמים וארץ שנאמר (בראשית יד) 'ברוך אברם לאל עליון קונה שמים וארץ', ולא עוד אלא שנשתחוה השמש לפני יוסף שנאמר (שם לו) 'והנה השמש והירח' וגו' הוי 'שמש בגבעון דום'.

אמר לו השמש: וכי אתה גוזר עלי שאדום, אמר לו: הן. אמר לו: וכיון שאני שותק מי יאמר קלוסו של הקב"ה, אמר לו: דום אתה ואני אומר שירה, בעבורך שנאמר (יהושע י) 'אז ידבר יהושע לה' ואין אז אלא שירה שנאמר (שמות טו) 'אז ישיר משה'.

מחשבת עצמו בשום אבר והרכבת גופו ונפשו בלתי לה' לבדו בהפקרות אמיתי, נמצא
הרי הוא עומד במקום כל הנבראים לכבודו יתברך, שהרי כבודו מתראה באדם זה שהוא
עולם קטן (תקו"ז ת' ע' קל ע"ב):

הצדיק חשוב יותר מכל הבריאה

ומעתה אין שום טענה לשום נברא שרצון הצדיק לשנות סדרה - כגון השמש וכן נהר
גינאי וים סוף - איך יפסיק מהתראות כבודו יתברך על ידו באופן שהוא, והתשובה
למענה זו, שאדרכה, הצדיק מוסיף יותר לגלות כבוד ה', שהרי הצדיק ממלא מקומו ומאיר
לכל העולם יותר מן השמש בצהריו, כמאמר (ישעיה כד, כג) 'זחפרה הלבנה ובושה
החמה כי מלך ה' צבאות', ואחרי שהצדיק מלא כבוד ה' ומלכותו ויראתו, הוא המאיר
בעולם יותר מכל הנבראים, וזה הוא אמירת שירה של יהושע במקומה של השמש.

וכן מצינו (חולין ז ע"א) לגבי גינאי נהרא שפלג מוימיו לרבי פנחס בן יאיר¹⁰, שהשיב
לרבי פנחס אני הולך לעשות רצון קוני, ובודאי עושה, ואתה ספק שמא לא תצליח בפדיון
שבויים וכו', אשר לא השיב רבי פנחס כלום על דבריו כי אם אמר: גוזרני עליך שלא
יעברו בך מים לעולם, והרי לכאורה שפיר קאמר גינאי נהרא. אבל באמת כדברינו כן
הוא, להיות רבי פנחס היה ממלא מקום כבודו, וא"כ נהר גינאי מיותר הוא, והיה יכולת
כידו לגזור שלא יעברו בו מים כלל:

ולחיות כל עניני הבריאה והנמצאים כולם הם התגלות אלהותו יתברך וכבודו, לכן קשה
בעיניו של הקב"ה לשנות ההנהגה והטבע כי זה נראה היפך כבוד ה', כי אם על ידי צדיקים
גמורים שהם דבוקת באהדות הפשוט כנזכר לעיל הממלאים מקום כבודו באופן אחר
ויוצרים שמות חדשים וארץ חדשה כנ"ל, שזהו אמרם ז"ל (תענית כה ע"א)¹¹ על ר' אלעזר

¹⁰ זה לשון הגמ': רבי פנחס בן יאיר הוה קאזיל לפדיון שבויין, פגע ביה בגינאי נהרא, אמר ליה:
גינאי, חלוק לי מימך ואעבור בך. אמר ליה: אתה הולך לעשות רצון קונך ואני הולך לעשות
רצון קוני, אתה ספק עושה ספק אי אתה עושה, אני ודאי עושה. אמר ליה: אם אי אתה חולק
גוזרני עליך שלא יעברו בך מים לעולם, חלק ליה.

¹¹ מסופר בגמרא שרבי אלעזר בן פדת היה דחוק בפרנסתו מאוד. ופעם הקיז דם, ולמרות
שנחלש מחמת ההקזה, והיה עליו לאכול סעודה מלאה, מרוב עניותו לא היה לו דבר לאכול.
הדבר היחיד שמצא לאכול, היה חתיכת שום. נטל רבי אלעזר צלע שום והניחו בפיו, ואכלו, עד
שהתעלף מרוב חולשה - ונרדם. באו החכמים לבקרו וראו אותו החכמים בשנתו, שהוא בוכה
ולאחר מכן צוחק ויוצא ניצוץ אש ממצחו. כשהתעורר משנתו שאלו אותו למה בכית וצחקת
בשנתך, השיב להם כי היה הקדוש ברוך הוא יושב עמי, ואמרת: לו: עד מתי אצטער בעניות
בעולם הזה. אמר לי הקדוש ברוך הוא: אלעזר בני, האם נוח לך שאהפוך את העולם מתחילתו,

בן פדת שהשיבוהו מן השמים אם רצונו לחזור ולברא העולם מחדש אולי יתרמני בשעתי דמוזני שהוא שנוי ההנהגה, ומכאן שהצדיק חשוב יותר מכל הבריאה, ואילו היה רבי אלעזר מסכים, היה העולם נחרב ונברא שוב עבורו:

שאז אולי תיוולד בשעה ובמזל של מזון בריוח. אמרתי לפני הקדוש ברוך הוא, כל כך הרבה עשית בעולמך, ועדיין אתה אומר רק שאפשר, שספק הוא, שמא איולד במזל של מזון. שאלתי אותו, האם השנים שחייתי כבר - מרובות על השנים שאחיה, כלומר, האם עברתי כבר את רוב ימי חיי, או שמא השנים שאחיה מכאן ואילך - מרובות על השנים שחייתי כבר. אמר לי הקדוש ברוך הוא: החיים שחיית כבר, מרובות על החיים שתחיה מכאן ולהלן. אמרתי לו: אם כן, שנותרו לי מעט שנים, אינני רוצה שתחריב את העולם ותבראהו מחדש לצורך אותן מעט שנים.

שיעור בספה"ק
דגל מחנה אפרים

פרשת בא

שמחה והג גדול כשנתגלה גם שם הוי"ה מלבד שם אלקי"ם

ויושב את משה ואת אהרן אל פרעה ויאמר אליהם לכו עבדו את ה' אלקיכם וגו' ויאמר משה בנערינו ובזקנינו נלך כי חג ה' לנו. יש להעיר בזה כי אינו צודק בכאן ענין 'חג', כי חג הוא נקרא יום קבוע, וכאן המושמעות היה אימתי שילכו יהיה חג שלשת ימים.

ויש לפרש בזה בדרך רמז כי איתא בזוה"ק פרשת בשלח שפרעה לא ידע כלל מן שם הוי"ה ב"ה שהוא משרד המערכות והוא שולט למעלה מן דרך הטבע, רק ידע משם 'אלקים' שהוא עולה בנימטריא כמספר הטבע, ובדרך הטבע מעולם לא יצא עבד ממצרים מבית האסורים כמאמרם ז"ל (מכילתא י"ח, י"א) והוא שאמר 'לא ידעתי את ה' ולכך וגם את ישראל לא אשלה'.

גם איתא בזוה"ק (ח"ב קצ"ה) על 'יחזק ה' את לב פרעה' שמא דא הוי"ה, שהזכיר לו אתקוף לבא הפרעה כי לא האמין כלל בזה שיש שם הוי"ה ב"ה בעולם שהוא מורה כל ההיים ומשרד המערכות והמזלות, ואחר שבאו עליו המכות שהיה שיודד המערכות התחיל להאמין בזה השם. והוא שאמר 'לכו עבדו את ה' אלקיכם' והזכיר גם שם הוי"ה ב"ה וחרדה במקצת והאמין שיש הוי"ה ב"ה בעולם.

והוא שרימזו משה רבינו ע"ה בדברי קדשו כי 'חג' היינו זהו חג יום טוב גדול ה' לנו' היינו מה שהיה תמיד כפוף רק שם 'אלקים' שעולה בנימטריא כמספר 'לנו' ולא האמנת רק בזה, ועתה האמנת גם בשם הוי"ה ב"ה, וצירוף שם הוי"ה עם אלקים כאומרו 'ה' אלקיכם' וזהו 'ה' לנו' מספר אלקים, זהו חג גדול לנו, והיינו שתיבות 'כי חג הוי"ה לנו' כאילו כתוב 'כי חג הוי"ה אלהי'ם, היינו שנעשה שמחה גדולה כשנתגלה גם שם הוי"ה מלבד שם אלקי"ם. וגם רמז בתיבת ח"ג שהוא ראשי תיבות חסד גבורה, היינו שהיו גוברים חסד שהוא התפשטות וגילוי מציאות הוי"ה בעולם על גבורה שהוא הסתר וצמצום

הגילוי האלוקי בעולם, בזה שנתחדש באמונתו גם כן בשם הוי"ה ב"ה שנתגלה ונתפשט בעולם שהוא שורש כל החסדים:

ומצינו במכת כנים 'ויט אהרן את ידו במטהו ויך את עפר הארץ ותהי הכנס באדם וכבחה וגו' ויעשו כן החרטמים בלמיהם להוציא את הכנים ולא יכלו.

ובפשוט מפרשים 'להוציא את הכנים' - לבטל את מכת הכנים, אך רש"י פירש 'לבראותם', שביקשו להראות למשה שגם הם יכולים.

וכתיב בהמשך 'ויאמרו החרטומים אל פרעה אצבע אלהים הוא ויחזק לב פרעה, ולכאורה מאחר ואמרו לו 'אצבע אלהים הוא' מדוע 'ויחזק לב פרעה', הרי הסברא נותנת להיפך.

אך לפי דברי ה'דגל' נראה לומר, שהחרטומים אמרו 'אצבע אלהים הוא' היינו שנעשה על ידי דרכי המבע שבגימטריא אלה"ם, כמו מגיפת ארבה שנעשה על פי הטבע, ולכן אין להתפעל מכך כי לא נתגלה שם הוי"ה שלמעלה מהטבע, ומשום כך 'ויחזק לב פרעה'.

.

מן המכות עצמם של מצרים נעשה רפואה לישראל

ולכל בני ישראל היה אור במושבותם. יש כלל גדול מאא"ו נ"ע זללה"ה כי מן המכות עצמם של מצרים נעשה רפואה לישראל. וכיצד, במכת דם היה למצרים מסוד השם אהי"ה ברבועו כזה: א, א"ה, אה"י, אהי"ה, שהוא מספר מ"ד כמנין דב, ולישראל היה מ"ה בחינת מים. עד כאן דבריו הקדושים.

אצל ישראל נוסף אות א' לד"ם, והיינו שהשתלשל מאת הבורא ית' שתי אותיות ד"ם, ואצל המצריים זה צירוף לא טוב של ד"ם, אבל אצל ישראל שמצרפים לכל דבר את אלופו של עולם, הרי זה מצטרף מיד בירידתו מ'ד'ם' ל'אדם' שבגימטריא מ"ה, ועל כן לא היה להם מכת דם, אלא נהפך ל'מים' שהוא ב' פעמים מ"ה. וזהו תורתו האמיתית של הבעש"ט בדרך צירוף האותיות שגורמת לשינוי המציאות ממש.

והחידוש בזה הוא, שהמילוי של מ"ם הוא ג"כ מ', וכן המילוי של ה"ה הוא ג"כ ה'. ולכן מ"ה הוא כפול שעולה כמנין 'מים'. כן נראה בכוונת הבעש"ט.

ויש להוסיף הבנה כיצד זה מגיע שם מ"ה למים, דהנה בלשון הקודש ישנם פעלים שצורת היחיד ג"כ נכתב כמו רבים. כמו 'פנים' שלמעשה זה פני אדם, ומדובר בפנים של אדם אחד,

ובכל זאת לא אומרים 'פן', אלא 'פנים' לשון רבים. וכן 'שמים' לשון רבים. וכן לגבי 'מים' לא אומרים 'מי' לשון יחיד. וכן 'ל' ש'מים' נכתבים תמיד לשון רבים. ואם מים הם שנים הרי בדרך ממילא הם פעמיים, ופעמיים עולים מ"ה, פעמיים אד"ם, וכן"ל.

וראיתי לנכון להוסיף על דברי הבעש"ט, ומצאתי און לי בדברי נכדו הרה"ק בעל "דגל מחנה אפרים" שכתב ע"פ זקנו הבעש"ט לענין מכות 'דבר' ו'ברד', שכאשר ישראל מוסיפים את האות א' הרומז לאלופו של עולם, נהפך בזה 'ברד' ל'ברה' שבגומטריא 'אור', וכן 'דבר' בהוספת א', יוצא 'רו'. עיי"ש בדגמ"א.

ולענין מכת צפרדע בהוספת האות א', כבר נודע מה שמוכא מהבעש"ט הק' (תולדות יעקב יוסף פרי' בשלח) כי 'צפרדע' הוא אותיות 'צפר דעא', דהיינו ציפור עם דעה.

גם כנים בצירוף האות א', עולה מו"ב בהכאה, כזה: מ' פעמים ט', ו' פעמים ו', ב' פעמים ב'. הרי קכ"א כמנין כנים עם האות א'.

וכן ערוב בצירוף האות א', עולה רע"ט. כמנין ב' שמות אהו"ה, כזה: אלף הא ואו הא, אלף הה וו הה.

שחון בצירות האות א', עה"כ עולה ש"ע, וזה ש"ע נהרין בפניו של ז"א כידוע ליודעים.

ומכת ארבה עם הוספת א'. עולה ר"ט, כמנין ד' פעמים שם ב"ן, הכר א'.

חשך בהוספת האות א'. עולה שכ"ט, כמנין ז' פעמים הוי"ה אהי"ה.

וכן מכת 'בכרות' עם הוספת האות א', עולה תרכ"ג, ועם הכולל עולה י"ב פעמים שם ב"ן.

וכן מפרש הבעש"ט לענין בקיעת הים שנאמר בזה"ק 'בעתיקא תליא' היינו עתיק שהוא למעלה מהמידות ולמעלה מהשכל ואי אפשר להגיע לשם אלא על ידי מסירות נפש. ואם האדם מתבטל לגמרי אל הכתר עליון, אין הגשמיות יכולה להפריע לו כלום, ואז יכולים לעבור ביבשה בתוך הים. אבל המצריים לא היה להם היכולת הזאת להתבטל לאיין, על כן נטבעו במים. כי אצל הבעש"ט תלוי הכל במחשבה, שזו היא המציאות האמיתית, ואין המציאות הגשמית אלא פועל יוצא של צירופי מחשבתו של האדם. וכנודע על הבעש"ט שעבר את נהר הדנייעסטר על ידי דביקות וביטול ואמונה פשוטה בלי שום שם.

ואבאר בקצרה את דברי קדשו לפי עניות דעתי מה שהנני ה' ברחמי וברוב הסיוע, על דרך הידוע כי כל חיות האדם הוא תלוי במרוצת הדמים משם"ה גידיו, והם המחיים אותו, ובדבר זה שוים ישראל לאומות העולם.

אך יש בחינה אחרת תוספת לישראל עם קדוש, והיא בחינת ה'נשמה' והיינו אלוהות שבתוכם כמו (בראשית ב', ז) 'ויפח באפיו נשמת חיים', כלום אדם נופח אלא מעצמותו כ מואן דנפח מדליה נפה, וכן היה השי"ת נופח נשמת חיים באפיו מעצמותו יתברך ויתעלה, והוא בחינת האות א' הרומז על אלופו של עולם השוכן בקרב איש ישראל, ולכן אמרו רז"ל (ברכות י'). שבהמשה דברים הנשמה דומה לחקב"ה, ואחד מהם: מה הוא ממלא כל העולם אף הנשמה ממלא כל הגוף וכו', והיינו כי משם שורשה שהרי הקב"ה נפח את נשמתם מתוך עצמותו כביכול, ועל ידי זה נקראים עם קדוש בני ישראל בסוד 'אדם' היינו שיש 'א' שהוא אלופו של עולם בתוך 'דם' שלהם המחיה אותם, והוא תוספת על דמים הטבעיים.

וסוד אדם הוא בחינת 'הוי"ה' ב"ה וברוך שמו שהוא במילואו באלפי"ן כזה: יו"ד ה"א ו"א ה"א, עולה למספר שם מ"ה, אבל לא אומות העולם כמאמר חז"ל (יבמות ס"א. ועוד) 'אדם אתם, אתם קרוים אדם ולא האומות', כי להם חסר הנשמה שהוא סוד א' היינו אלופו של עולם, אך החיות הזאת הוא מסתתר בסוד רבוע אחי"ה כזה: א, א"ה אחי" אחי"ה, כמנין דם, שהם רומזים על דמים וגבורות, ובישראל נמתקים הגבורות על ידי אל"ף שיש בהם שהוא אותיות 'פלא' העליון אשר הוא הסודים גמורים.

והוא שאמרו חז"ל (שבת קמ"ו). ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, היינו על קבלתם התורה שמשם יונק שורש נשמתם על רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה ובוה נתן חיים לכל רמ"ה אבריו ושס"ה גידיו של אדם, והתורה כולה כלולה בשם הוי"ה ב"ה וברוך שמו כנ"ל בפרשה וארא, והוא סוד 'אדם', ונמתקו כל הגבורות והדמים, וזהו פסקה זוהמתן בהר סיני.

וכן ממש גם כן בענין המכות 'דם', שנעשין ממש כל איש ישראל בכלל ובפרט בסוד אדם שלם בכלל ובפרט ונמתקו כל הגבורות, והיה אצלם בחינת 'מים' שהם הסודים, כי לכל אחד היה לפי שורשו ולפי מה שדבוק בו, ולכך לאומות העולם ששורשם דם ודבוקים שם כגבורות היה השפע משתלשל למכת 'דם', ולישראל שדבוקים בשורש השרשים באלופו של עולם שהוא סוד אל"ף והוא אותיות פלא ונמתקו להם הגבורות בפלא העליון.

וזה יש לפרש גם כן במכת השך היה לכל אחד לפום דרגא דיליה היינו שכל אחד קיבל את השפעת ה'חושך' לפי השורש שלו, ומדיליה נטל כל אחד, כי 'חושך' הוא בחינת השכחה אשר זה היה גלות מצרים בסוד 'שכחה', ואותיות 'חשך' הוא 'שכח' רחמנא ליצלק, והוא מבחינת אחריים הנקרא עורף ופרעה ששם מקום השכחה, כי 'פרעה' אותיות 'הערף', והענין הוא, שאם יש לאדם דבר שעומד אצלו בבחינת 'פנים' והוא מחובר לכך מתוך פנימיותו, הרי הוא זוכר את הדבר, אבל אם נמצא אצלו בבחינת אהור, כמאן דשדי

לשונאו מאחורי כפתוי, אזי הדבר נשכה ממנו. וזה היה הגלות של ישראל שנפלו לבחינת שכה ועורף בסוד אחרויים.

אבל כשהתחיל להתנוצץ הגאולה ושבו לאורם ככראשונה אשר היו דבוקים בו, והשם האיר עיני עמו הקדוש באורו חזק והקדוש כמו שכתוב (שמות ו, ה) 'ואזכור את בריתי' שהם בחינת פנים וזכרון, שהוציא אותם מן השכחה אל בחינת 'זכור' שהם בחינת מוחין וזהו 'ואזכור' כי הם סוד 'זכור' ואל"ף שהוא סוד הדעת המאיר, דרך משל כמו בלילה כשהוא חושך אף שענינו פתוחות אינו רואה כלל בעיניו עד שבא לו איזה אור של נר או של אבוקה ואז האירו עיניו ורואה ומביט ומסתכל, וכמו כן האירו עיניהם באור הקדוש של השירה שהופיע עליהם.

וזהו (תהלים ל"ו, י) 'באורך נראה אור', והבן, לאפוקי מי שאין לו אור נר, אצלו הוא חושך. ולכן לישראל היה 'אור במושבותם' (שמות יד, כג) היינו לפום מדרגתם אז שיצאו מן השכחה והחושך והיו דבוקים באור הקדוש ממילא היה להם אור, אבל מצרים שהם בחינת השכחה ולא היה להם אור, היה להם חושך, כי דיני השכחה נמתקים לישראל על ידי הזכירה כנ"ל, והחושך העב והגם נפל לשורשו ושורה על מדריגתו ומקומו ועל אותם שדבוקים בו, והם פרעה ומצרים.

וכן יש לפרש במכות בכורות, כי "בכר" הם אותיות שניות, שהרי אות כ' שבגימטריא שנים באה לאהר אות א' שבגימטריא אחד שהיא הראשונה מתוך האותיות היחידיות, וכן אות כ' שבגימטריא עשרים באה לאהר אות י' שבגימטריא עשר שהיא הראשונה מתוך האותיות העשיריות, ועל דרך זה אות ר' שבגימטריא מאתיים באה לאהר אות ק' שבגימטריא מאה שהיא הראשונה מתוך אותיות המאות, ונולדו מאותיות הראשונים שהם אי"ק והם מספר אל"ף שבגימטריא קי"א, ולכן בישראל שהיו דבוקים באל"ף היינו אלופו של עולם שהוא קדמון לכל, הוקדשו ה'בכורות', כי 'קודש' היא החכמה והחיות שמחיה את בעליה, בסוד 'החכמה תחיה בעליה', והוא המוח הראשון שמשם הם חיים כנ"ל, ולכן נקראים 'בני בכורי ישראל', והבן, ומשם ניתוסף להם אור וקדושה וחיות על שורשם הדבוקים בו כנ"ל, ולמצרים 'מת כל בכור' כי זה לעומת זה עשה אלקים, וכשזה עולה זה יורד, והבן כל זה והשם יכפר בעדי על גילוי סודות התורה:

דברות קודש חמישה עשר בשבט תשפ"ג

הביטול וההכנעה בדרך של "ויהי כן"

יש כמה וכמה נוסחאות איך נתקרב ה'תולדות' אל הבעש"ט הקדוש.

הגירסא שלפנינו אינו מופיע בשום מקום, ושמעתי מיהודי בשם ר' חיים אשר לדרמן ז"ל, מחסידי קארלין, שהיה בן עליה ועובד ה', ת"ח ומקובל, ודייק מאוד בסיפוריו.

וסיפר **שה'תולדות'** היה גברא קפדנא [שהרי היה כהן וכתוב בהו (הושע ד, ד) 'ועמך כמריבי כהן']. ופעם עבר דרך חלון ביתו של הבעש"ט הק', ושמע ממנו תורה אודות מאמר הכתוב **'יהי כן'**, כי בכל יום של הבריאה נאמר 'ויהי כן' אבל גם ביום השישי נאמר (בראשית א, כט) 'ויאמר אלהים הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע אשר על פני כל הארץ ואת כל העץ אשר בו פרי עץ זרע זרע לכם יהיה לאכלה', וכתוב בתריה **'ויהי כן'**, ולכאורה אין לו משמעות בפסוק, כי לא נזכר שם אלא ברכה ולא היה שום דבר שנברא שלכן יאמר הקב"ה 'ויהי כן'.

אלא הביאור הוא, שלא הקב"ה אמר 'ויהי כן', אלא אדם הראשון אמר זאת בשעה שאמר לו הקב"ה (בראשית ג, יח) 'וקוץ ודרדר תצמיח לך' וזלגו עיניו דמעות ואמר לפניו רבש"ע אני וחמורי נאכל באבוס אחד (פסחים קיח.), אך בכל זאת, כאשר שמע אדם הראשון שזהו רצונו של הקב"ה, קיבל עליו את הדין ואמר 'יהי כן' - **זאל זיין אזוי**.

וכאשר שמע בעל ה'תולדות' את הביטוי "זאל זיין אזוי" יצא בקדושה וטהרה מפי הבעש"ט, נודעזע מאוד, כי היה קפדן גדול ונתעקש להוציא לפועל את כל רצונותיו והקפיד על מי שהפריע ועיכב אותו מלהוציא את רצונו לפועל עד שכולם חששו מהקפדתו, וכאן שמע את התורה יצא מפי הבעש"ט והבין שהבעש"ט נתכוין אליו, ונכנסו הדברים אצלו וחדרו כליות ולב עד שקיבל על עצמו להתבטל להנהגת הבורא ולומר על כל דבר 'יהי כן'.

ומסופר בספר **שבחי הבעל שם טוב** שאחר שחזר מנסיעתו הראשונה אל הבעש"ט **"היה מחלק כל המעות שלו, כי החזיר כל הקנסים שקיבל וכל המז'מ שהיה בו נדנוד איסור החזיר, והכריז בהרם שכל מי שקיבל ממנו ואינו בהכשר יבוא ויחזיר מעותיו, עד שנשאר עני"**.

ושורש הקפדנות הוא, שהאדם מתעקש שילך לו כפי שהוא רוצה, וחפץ שכולם יעשו כפי רצונו, ואם הולך נגד רצונו הוא מקפיד מאוד. אך כאשר ניגש לכל דבר בהכנעה וביטול, ואומר לעצמו "זאל זיין אזוי", זהו עיקר ותכלית הבריאה, שיגיעו בני אדם לידי קבלת עול, ולתת להקב"ה להוביל אותם כרצונו אע"פ שזהו נגד רצונם.

אני וחמורי אוכלים באבוס אחד

ולפי יסוד זה יש לומר שזהו ענין 'חמשה עשר בשבט'.

דהנה כמעט לא מצינו במקורות הקודמים מקור להנהגה זו של אכילת פירות ביום זה, מלבד מה שנזכר במשנה בר"ה שהוא ראש השנה לאילן, ורש"י מפרש שנתחדש השרף ועולה באילן ומכך מקבלים האילנות כח לחנוט ולהוציא פירותיהם, וזהו השורש לשנה החדשה הבאה עלינו לטובה.

וזהו המוסר השכל שרמז הבעש"ט אל ה'תולדות', שאם רצון ה' הוא שאני וחמורי נאכל באבוס אחד, יש לבטל את הרצון ולהתבטל ולומר 'יהי כן'.

וכשואכלים פירות, וגם הבהמות אוכלים אותם פירות, זהו הרצון העליון, ואל הרצון הזה אנו צריכים לבטל דעתינו מפני רצונו.

והפירות הללו ותבואת הארץ - זהו עיקר חיות האדם, כי אי אפשר לחיות בלי תבואה ובלי חטים, אבל בלי בשר אפשר לחיות, כמו נח שלא הותר לאכול בשר רק לאחר שיצא מן התיבה, וקודם לכן התקיים רק על פירות וירקות, וכדכתיב (בראשית א, כט) 'הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע אשר על פני כל הארץ ואת כל העץ אשר בו פרי עץ זרע זרע לכם יהיה לאכלה'.

נמצא כי חמשה עשר בשבט שאז היא השורש של כל הפירות, מתעורר ומתחדש הענין של 'אני וחמורי נאכל באבוס אחד', ויש בזה ענין פנימי של ביטול כל הרצונות להקב"ה, על פי הדרך שלימד אותנו הבעש"ט הק'.

וענין זה יכול כל אחד לחשוב חשבונו של עולם, איך לדבק עצמו למהותו של יום, ולהכנס לעבודת הביטול.

שלושה מיני פירות כנגד שלושת חלקי הגוף

ואפשר להוסיף, מה שמובא בשם **החסד לאברהם** (מעין ז נהר ז), זקנו של החיד"א, שיש שלושה סוגים של פירות: עשרה כנגד עולם הבריאה, עשרה כנגד עולם היצירה, ועשרה כנגד עולם העשיה. כאשר כל פרי יש לו מהות אחרת.

ומפרט שם שיש פירות ששורשם **בעולם הבריאה** שהם קרובים לעולם האצילות ששם הכל טוב בלי רע כלל, לכן אין להם קליפה לא בפנים ולא בחוץ ונאכלים כמות שהם, כגון ענבים תאנים וכו'.

יש פירות שהם נמוכים יותר ושורשם **מעולם היצירה**, ויש להם גרעין בפנימיותם שאינו נאכל עם הפרי, כגון זיתים ותמרים וכו'.

וש פירות **מעולם העשיה**, שהקליפה ניכרת מבחוץ ולא אוכלים אלא את הפנימיות, כמו רימון אגוזים ושקדים וכיוצ"ב.

ואפשר לומר ששלושת הפירות הללו הם שלושה חלקים שיש בגוף האדם, כי האדם יש לו עור מבחוץ, ויש לו איברי הגוף שהם תבנית האדם כמו ידיים ורגלים, ויש איברים הפנימיים. וכל חלק בגוף ניזון מסוג אחר של פירות, כי האיברים הפנימיים כגון הלב והריאה וכיוצ"ב ניזונים מהפירות שאוכלים רק תוכם ופנימיותם כמו רימונים וכיוצ"ב.

וחלק העור החיצוני, ניזון מהפירות שאוכלים רק את חיצוניותם ולא את גרעינם הפנימי. ואילו האיברים של תבנית האדם כמו זרועות ורגלים ניזונים מחלקים שאוכלים תוכם וחיצוניותם.

וא"כ יש בחינה נוספת שהאדם מכוון כנגד הפירות, כמאמר הכתוב 'כי האדם עץ השדה'.

המאכלים בורחים מהאדם משום שפיו מלוכלך בחטא

איתא **מהמגיד** בשם **הבעש"ט** ווארט חדש שלא מצאתי עד היום אצל שום מלקט מתורת הבעש"ט, והוא מופיע בספר **דברות המגיד** על הפסוק (דברים ח, ג) 'כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם', ושמע המגיד מפי הבעש"ט שאכילת האדם היא כדי לברר הניצוצות המפוזרות בכל הבריאה ובכל המאכלים, ועל ידי אכילתו לשם שמים מתברר הניצוץ ומתעלה לשורשו, כי אין לך דבר שאין בו חיות אלוקות שהוא הניצוץ המחיה אותו.

ולפי זה היה מן הראוי שהניצוצות ירדפו אחר בני האדם שיעלו אותם ויביאו אותם לידי תיקונם, ולא היה האדם צריך לטרוח לפרנסתו, ובפועל מצינו להיפך, שהאדם רודף אחר פרנסתו ונראה שהפרנסה בורחת ממנו.

וביאר הבעש"ט הק', שלעולם רודפים המאכלים אחר האדם, **אלא שהם רואים את פיו שהוא מלוכלך בחטא, והם מתייראים להכנס לפיו, ועל כן בורחים ממנו** והוא צריך לרדוף אחריהם.

ולעניינו, ענין אכילת הפירות נעשה לצורך האדם שיהא ניזון מהפירות הללו, ובוודאי חובה על האדם לשמור פיו מכל משמר שלא יתלכלך ממאכלות אסורות ולא מדיבורים שאינם ראויים כגון לה"ר וסתם דברים בטלים.

ואיתא מהרה"ק ר' **צדוק מלובלין** זי"ע שאם פגם האדם באחד מאבריו ולא נשתמש בהם כהוגן, התיקון העיקרי הוא לעשות חבילות של מצוות כנגדו, וישתמש באבר זה בריבוי פעולות מצד הקדושה. וזהו התיקון הנכון שמתקן את הפגם ומחזיר את האבר לתיקונו.

ויש לומר, שתיקון זה נכלל בגדר 'צבת בצבת עשויה', על דרך שמצינו בביהמ"ק הראשון שהכלים נתקדשו על ידי שנמשחו בשמן המשחה, ובביהמ"ק השני שלא היה שמן המשחה, עבודתו זו היא מחנכתם, על דרך 'גיטו וידו באין כאחד', והיינו שעצם האכילה בקדושה מטהר את הפה ומתקן אותו מכל מה שנפגם על ידי שהשתמשו בו שלא כהוגן, וכמו שאמר שר בית הזוהר **הרה"ק מזידיטשוב** זי"ע לענין לימוד חכמת הקבלה אף לאותם שאינם מחזיקים עצמם ראויים לכך, שבכדי לשתות יין בגביע מלוכלך צריך לשטוף הגביע תחילה במים, ואם אין לו מים, יכול לשטוף עם היין עצמם.

וכאשר ישמור איש ישראל את פיו, וינצרהו מכל משמר, ומכל מאכל ודיבור שאינו כהוגן, אזי פרנסתו תהיה מצויה אצלו בהרחבה כי המאכלים ירדפו אחריו כדי להעלותם.

התחדשות דברי תורה על כל השנה

מובא בשם **החידושי הרי"ם** שחודש שבט הוא מלשון 'שבט' דהיינו מקל. **כי בחודש זה מעניקים לאדם חידושי תורה מה שיחדש בכל השנה**, וזהו בית שמאי ואמרים באחד בשבט ראש השנה לאילנות כי האדם נקרא אילן, על דרך 'האדם עץ השדה', ומחמת שבית שמאי חריפי טפי משום זה ראש השנה שלהם קודם לבית הלל, ולבית הלל רק בחמשה עשר בו.

ולפי היסוד האמור לעיל אתי שפיר, כי לכאורה יש להבין מה השייכות של חודש לשבט לחידושי תורה, ויש לומר שהמזון של האדם דהיינו הפירות, מתחדש בחודש שבט מחמת השרף

העולה באילן, נמצא שהאדם כולו מתחדש ביום זה, וכיון שמתחדש, נובעים בו חידושי תורה חדשים, כי הגוף והנפש כתרוויהו אזלינן, ומתחדשים חידושי תורה חדשים לכל השנה כולה.

סימן לדיני קדימה על פי הגרעין

ראיתי לנכון להביא סימן ששמעתי אודות דיני קדימה בברכות הפירות, והוא על פי גריני הפירות.

דהנה הראשון הוא הזית שצריך להקדימו בסדר הקדימה, וסימנך שיש בו רק גרעין אחד. השני הוא התמר שיש בו גרעין אחד עם חתך לארכו ונראה כמי שנחלק לשני גרעינים. השלישי הוא הענבים שיש בו שלושה חרצנים [כמו בשנים הקודמות], הרביעי הוא הרימון שיש בו גרעינים הרבה, והחמישי הוא התאנה שיש בו ריבוי גרעינים ללא מספר.

ומובא **בבני יששכר** שכיון שבחמשה עשר בשבט נעשה החניטה של הפירות, סגולה להתפלל שיהא לו אתרוג מהודר ונאה [הגם שאתרוג גדל על האילן בכל השנה].

ויה"ר שאכן יחדור בקרבינו הביטול של 'יהי כן', ונהיה כולנו נשפעים מההתחדשות עם שפע רב בגשמיות ורוחניות, ויתחדשו עלינו ועל כל בית ישראל גזירות טובות, ונזכה במהרה לראות בבנין הבית בב"א.

י"ל ע"י מכון "אוצרות קאמארנא" שע"י מרכז מוסדות קאמארנא בארה"ק | רח' מרים הנביאה 14 רמת בית שמש |
טל. 072-25-25-800 פקס. 072-25-25-801 | להערות ולקבלת הגליון com-email@komarne-otzrot